

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ІМІДЖУ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЛІДЕРА

Анотація. Одним з методів визначення економічної сили країни або інтеграційного утворення є опитування думки громадськості або експертів. Проте різні респонденти можуть давати неоднакові оцінки. Громадськість різних країн вважає економічним лідером світу США, ЄС, Китай або Японію. З часом відповіді респондентів можуть змінюватися. Дослідження за допомогою регресійно-кореляційного аналізу наводить докази на користь того, що суб'єктивне бачення того чи іншого економічного центру економічним лідером світу та його динаміка залежить від тісноти торговельних та інвестиційних зв'язків між країною респондента та розглянутими економічними центрами світу.

Ключові слова: економічна сила, економічний лідер, світові економічні центри, міжнародна торгівля, міжнародні інвестиції.

Annotation. Opinion poll of the general public or experts is one of the methods to measure economic power of countries or economic unions. But answers of various respondents may differ. The general public in various countries suppose that the leading economic power is the U.S., the EU, China or Japan. The opinion may change when time passes. This article uses regression and correlation analysis to provide evidence that a subjective judgment about which economic center is a global leading economic power and its changes depends on the bilateral trade and investment links between the respondent country and world economic centers.

---

* кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Key words: *economic power, economic leadership, world economic centers, international trade, international investments.*

Аннотация. Одним из методов определения экономической силы страны или интеграционного образования является опрос мнения общественности или экспертов. Но разные респонденты могут давать неодинаковые оценки. Общественность разных стран считает экономическим лидером мира США, ЕС, Китай или Японию. Со временем ответы респондентов могут меняться. Исследование с помощью регрессионного и корреляционного анализа дает доказательства в пользу того, что субъективное видение того или иного экономического центра экономическим лидером мира и его динамика зависит от тесноты торговых и инвестиционных связей между страной респондента и рассмотренными экономическими центрами мира.

Ключевые слова: *экономическая сила, экономический лидер, мировые экономические центры, международная торговля, международные инвестиции.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі питання яка країна або інтеграційне утворення є економічним лідером світу не є простим. Громадськість різних країн може називати економічним лідером такі світові економічні центри: США, ЄС, Китай і навіть Японію. США традиційно вважався економічним лідером світу. Економіка ЄС постійно розширюється, проте в останні роки зіштовхнулася з труднощами, до того ж ЄС не є повністю консолідованим суб'єктом. Китай є найбільш динамічною великою економікою, що швидко наближається до США за обсягом ВВП. Ймовірним чинником суб'єктивного вибору відповіді на питання, хто є світовим економічним лідером є ступінь впливу відповідного економічного центру на економіку країни респондентів. Це в

свою чергу частково може залежати від тісноти торговельних та інвестиційних зв'язків між ними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суб'єктивні оцінки економічної та загальної сили країн та економічного лідерства використані у ряді досліджень.

А.М. Шинн проводив опитування студентів у сфері міжнародної політики. Замість оцінювання сили реальних країн, студенти мали оцінити силу гіпотетичних країн із заданими рівнями таких показників: населення, ВВП на душу населення, витрати на оборону у відсотках від ВВП. На цій основі він побудував регресію, яка оцінює силу країни на основі цих показників. Високий коефіцієнт множинної кореляції показав, що суб'єктивні оцінки базуються значною мірою на об'єктивних показниках [1].

Ж.-І. Каро проводив опитування слухачів (середній вік 38 років), серед яких були в тому числі й економісти, військові та цивільні спеціалісти, з проханням оцінити силу країн у балах від 1 (найсильніша) до 15 (найслабша). Він також подував регресії, що визначали вагу показників при побудові індексу сили країн. Регресія, що включала соціально-економічні чинники мала вигляд (коефіцієнт множинної кореляції становив 0,94):

$$\exp(\text{Power}) = \text{GNP}^{1,15} \text{IT}^{0,39} \quad (1)$$

де *Power* – сила країни;

GNP – ВВП країни за паритетом купівельної спроможності;

IT – міжнародна торгівля [2; 3, с.149].

М. Сувек проводив опитування обізнаних у даній сфері студентів щодо оцінки національної сили 40 країн, на основі чого визначав три групи факторів сили країн: політичні та військові, економічні, демографічні та територіальні [4].

Спеціалісти Pew Research Center проводять періодичні або разові опитування громадськості у багатьох країнах щодо ставлення до різних країн. Одним з опублікованих показників є частка опитаних, які вважають той чи інший економічний центр світу економічним лідером світу. Саме ці дані використані нами далі у статті для розрахунків [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Узагальнюючи, зазначимо, що у вказаних дослідженнях економічної сили та економічного лідерства не враховано вплив фактору двосторонніх міжнародних економічних зв'язків, і в більшості досліджень не враховано особливості думки громадян різних країн.

Мета статті полягає у визначанні тенденцій розподілу суб'єктивного бачення економічного лідера світу з боку громадськості різних країн та оцінці впливу на це міжнародних торговельних, інвестиційних та інтеграційних зв'язків.

Основні результати дослідження. Дослідження проведене за даними по 42 країнах з різних континентів. Показники бачення економічним лідером світу того чи іншого економічного центру світу (США, ЄС, Китаю) розраховані нами як частка відповідного вибору респондентами цього економічного центру економічним лідером; експорт, імпорт і накопичені прямі іноземні інвестиції – як частка у ВВП відповідної країни. Всі показники взяті у частках одиниці. Показники динаміки розраховані як різниця між поточним і базовим значенням показника. Як поточні дані використані дані за 2013 р. (за відсутності даних – за найближчий до нього рік). Базовий період – це 2007 р. (або найближчий). Джерела даних: для показників суб'єктивного бачення економічного лідера [5], для ВВП [6], експорту та імпорту [7], прямих іноземних інвестицій [8; 9; 10].

Зокрема, в 2013 р. (або найближчому до нього році) найбільшою мірою США вважали економічним лідером у Сенегалі (частка опитаних у країні, що так вважає, становила 0,72), Ізраїлі (0,70), Філіппінах (0,67),

Японії (0,67), Кенії (0,66), Сальвадорі (0,62), Республіці Корея (0,61), а найменше у Німеччині (0,19), Чеській Республіці (0,26), Іспанії (0,27), Австралії, Канаді, Росії (0,28). Останніми роками ця частка найбільше зросла у Японії (різниця між частками у поточний період і базовий становила 0,15) та Ізраїлі (0,14), а впала у Польщі (-0,19), Іспанії (-0,15), Південній Кореї (-0,13).

Найбільшою мірою ЄС вважають економічним лідером у Сальвадорі (0,15), Німеччині (0,14), Україні (0,10), а найменше у Індії, Пакистані (0,01), Бразилії, Ізраїлі, Італії, Сенегалі (0,02). Останніми роками ця частка зросла у лише Південній Кореї (0,02), не змінилася у Пакистані та Південній Африці (0,00), а впала найбільше у Німеччині (-0,17), Іспанії, Японії та Лівані (-0,15).

Найбільшою мірою Китай вважають економічним лідером в Австралії (0,61), Німеччині (0,59), Іспанії, Канаді (0,56), а найменше у Сальвадорі, Сенегалі (0,11), Уганді, Філіппінах (0,13), Мексиці (0,16), Болівії, Індії, Туреччині (0,17). Останніми роками ця частка найбільше зросла у Іспанії (0,32), Німеччині (0,29), Великобританії та Польщі (0,24), а впала у Ізраїлі (-0,03) та Мексиці (-0,01)

Найбільшою мірою Японію вважають економічним лідером у Росії (0,17), Бразилії (0,13), Болівії, Україні та Філіппінах (0,12), а найменше у Ізраїлі, Китаї, Пакистані, Республіці Кореї (0,01). Останніми роками ця частка зросла практично лише у Литві та Чілі (0,08), а найбільше зменшилась у Росії (-0,08), Індонезії та Німеччині (-0,07).

Але незважаючи на бачення окремими респондентами економічним лідером Японію, на нашу думку, в сучасних умовах для цього немає об'єктивних підстав на відміну від суб'єктивних думок щодо інших економічних центрів. Наприклад, економіка ЄС набагато більша за економіку Японію, при цьому громадськість світу оцінює їх шанси вважатися економічним лідером світу схожим чином. Тому це той випадок, коли суб'єктивні оцінки не завжди можна використовувати для

вимірювання об'єктивних явищ. Для порівняння суб'єктивні оцінки економічного лідерства США або Китаю більш точно відображають об'єктивну реальність.

За допомогою кореляційного аналізу нами виявлені такі закономірності (в дужках коефіцієнти кореляції, рівень значущості $< 0,1$).

Бачення економічним лідером США негативно корелює з (більшим) баченням економічним лідером Китаю (-0,83), інвестиціями з ЄС (-0,50), членством у ЄС (-0,39), експортом з ЄС (-0,31). Посилення бачення економічним лідером США позитивно корелює з баченням економічним лідером США (0,59), і негативно з посиленням бачення Китаю економічним лідером (-0,77), інвестиціями з ЄС (-0,63), членством у ЄС (-0,57), баченням економічним лідером Китаю (-0,50), експортом до ЄС (-0,49), експортом у Росію (-0,42), імпортом з Росії (-0,39).

Бачення економічним лідером ЄС позитивно корелює з імпортом з США (0,27). Посилення бачення економічним лідером ЄС позитивно корелює з баченням економічним лідером США (0,49) і негативно з баченням Китаю економічним лідером (-0,54), імпортом з ЄС (-0,45), членством у ЄС (-0,40).

Бачення економічним лідером Китаю позитивно корелює з інвестиціями з ЄС (0,58), членством у ЄС (0,53), експортом до ЄС (0,30), інвестиціями з США (0,29), імпортом з ЄС (0,28) і негативно з баченням економічним лідером США (-0,83). Посилення бачення економічним лідером Китаю позитивно корелює з баченням Китаю економічним лідером (0,82), інвестиціями з ЄС (0,76), членством у ЄС (0,72), експортом до ЄС (0,60), імпортом з ЄС (0,56) і негативно з баченням економічним лідером США (-0,86), посиленням бачення економічним лідером США (-0,77), експортом до США (-0,46), посиленням бачення ЄС економічним лідером (-0,43), імпортом з США (-0,39).

В результаті проведення регресійного аналізу (ми надаємо пріоритет показникам міжнародних економічних відносин при виборі факторів)

побудована модель для розрахунку статичного показника бачення США економічним лідером світу (в дужках – рівень значущості для коефіцієнтів регресії, згідно t-критерію).

$$\begin{aligned} \text{LeadUS} = 0,540 - 0,626\text{InvEU}, & \quad (1) \\ (0,000000) \quad (0,0016) & \end{aligned}$$

де *LeadUS* – бачення США економічним лідером світу;

InvEU – інвестиції з ЄС.

Ми взяли як незалежну змінну лише інвестиції також тому, що вони достатньо сильно корелюють з іншими показниками ЄС. Коефіцієнт детермінації моделі 0,31 значущий ($p=0,0016$). Серійна кореляція зависока і становить -0,36. Статистика Дарбіна-Уотсона 2,535. Спостерігається невелика нелінійність впливу та гетероскедастичність. Розподіл залишків близький до нормального. Кращі результати дає така модель (але й вона не вирішує проблему серійної кореляції):

$$\begin{aligned} \text{LeadUS} = 0,237 - 0,094\ln(\text{InvEU}), & \quad (2) \\ (,00037) \quad (0,00066) & \end{aligned}$$

Коефіцієнт детермінації моделі 0,35 значущий ($p=0,00066$). Серійна кореляція становить -0,29. Статистика Дарбіна-Уотсона 2,488. Суттєвої нелінійності впливу факторів і гетероскедастичності не спостерігається. Розподіл залишків близький до нормального.

Динаміку зміни бачення США економічним лідером можна розрахувати за такою моделлю:

$$\begin{aligned} \text{LeadUSGr} = 0,028 - 0,533\text{InvEU}, & \quad (3) \\ (0,35) \quad (0,0087) & \end{aligned}$$

де $LeadUSGr$ – посилення бачення США економічним лідером світу.

Коефіцієнт детермінації моделі 0,40 значущий ($p=0,0087$). Серійна кореляція становить -0,15. Статистика Дарбіна-Уотсона 1,946. Суттєвої нелінійності впливу факторів і гетероскедастичності не спостерігається. Розподіл залишків близький до нормального. Як бачимо з формул (1) і (3), у середньому збільшення відношення інвестицій з ЄС до ВВП країни на 1 п.п. призводить до зменшення частки людей у країні, які вважають США світовим економічним лідером, на 0,53 або 0,63 п.п. Тобто обидві моделі (статична і динамічна) дають схожі результати.

Ми утримуємося від побудови статичної моделі для бачення ЄС економічним лідером, так як єдиний значущий коефіцієнт кореляції з імпортом з США значущий лише при $p=0,096$. Динаміку зміни бачення ЄС економічним лідером можна розрахувати за такою моделлю:

$$LeadEUGr = -0,0338 - 0,385ImpEU, \quad (4)$$

(0,075)   (0,036)

де $LeadEUGr$ – посилення бачення ЄС економічним лідером світу;

$ImpEU$ – імпорт з ЄС.

Коефіцієнт детермінації моделі 0,20 значущий ($p=0,036$). Серійна кореляція становить 0,13. Статистика Дарбіна-Уотсона 1,536. Суттєвої нелінійності впливу факторів і гетероскедастичності не спостерігається. Розподіл залишків близький до нормального. Як бачимо, в середньому збільшення відношення інвестицій з ЄС до ВВП країни на 1 п.п. призводить до зменшення частки людей у країні, які вважають ЄС світовим економічним лідером, на майже 0,4 п.п. Ймовірно, це пов'язано з тим, що пов'язані з ЄС країни сильніше відчували фінансову кризу у ЄС.

Модель для розрахунку статичного показника бачення Китаю економічним лідером світу має вигляд:

$$LeadCh = 0,185 + 0,861InvUS + 0,749InvEU, \quad (5)$$

(0,000036)   (0,09)   (0,0002)

де *LeadCh* – бачення Китаю економічним лідером світу;

InvUS – інвестиції з США.

Коефіцієнт детермінації моделі 0,48 значущий ($p=0,0003$). Серійна кореляція становить 0,08. Статистика Дарбіна-Уотсона 1,603. Суттєвої нелінійності впливу факторів і гетероскедастичності не спостерігається (виняток – невелика у випадку інвестицій з ЄС). Розподіл залишків близький до нормального. Ми утримуємося від застосування більш точно підігнаної, але ускладненої, моделі, що ураховує як фактор корінь квадратний від інвестицій з ЄС, оскільки приріст коефіцієнту детермінації незначний (0,49). Ми бачимо, що збільшення відношення інвестицій з ЄС до ВВП країни на 1 п.п. призводить до збільшення частки людей у країні, які вважають Китай світовим економічним лідером, на майже 0,75 п.п., а інвестицій з США – на 0,86 п.п.

Динаміку зміни бачення Китаю економічним лідером можна розрахувати за такою моделлю:

$$LeadChGr = 0,109 - 0,971ExpUS + 0,735ExpEU, \quad (5)$$

(0,0003)   (0,040)   (0,0033)

де *LeadChGr* – зростання бачення Китаю економічним лідером світу;

ExpUS – експорт до США.

ExpEU – експорт до ЄС.

Коефіцієнт детермінації моделі 0,52 значущий ($p=0,0014$). Серійна кореляція становить 0,06. Статистика Дарбіна-Уотсона 1,686. Суттєвої нелінійності впливу факторів і гетероскедастичності не спостерігається. Розподіл залишків близький до нормального. Як бачимо, в середньому

збільшення відношення експорту ЄС до ВВП країни на 1 п.п. призводить до збільшення частки людей у країні, які вважають Китай світовим економічним лідером, на 0,74 п.п., а експорту до США – зменшує на майже 1 п.п.

Висновки. Отже, основна боротьба за статус визнаного економічного лідера у думках людей відбувається між США та Китаєм і лише меншою мірою між ЄС та Китаєм. Ймовірно тому, що навіть традиційно, до кризи 2008 р., ЄС вважався економічним лідером меншою кількістю людей ніж США.

Спостерігається дивергенція країн у баченні економічного лідера світу. Зокрема, в країнах, які традиційно вважали економічним лідером США посилюється таке бачення (але також і бачення ЄС) і послаблюється бачення економічним лідером Китаю. При цьому США найбільшою мірою вважають економічним лідером переважно у традиційних стратегічних партнерах США і значно менше в Європі. В країнах, які традиційно вважали економічним лідером Китай ця думка ще більш посилюється і послаблюється бачення економічним лідером США та ЄС.

Двосторонні торговельні та інвестиційні зв'язки США практично не впливають на бачення економічним лідером США. Проте суб'єктивне економічне лідерство Китаю посилювалося останніми роками в країнах, що мали слабкі торговельні зв'язки з США. Двосторонні торговельні та інвестиційні зв'язки Китаю практично не впливають на бачення економічним лідером всіх розглянутих центрів сили: США, ЄС чи Китаю. Країни, які тісно пов'язані з ЄС, перш за все, внаслідок інвестиційних зв'язків та членства в ЄС і меншою мірою, можливо, торговельних зв'язків, стали особливо менше вважати економічним лідером США, а також ЄС. Тісніші торговельні зв'язки з Росією також сприяли послабленню бачення економічним лідером світу США. Тобто посилення бачення економічним лідером світу Китаю відбулося перш за все за рахунок європейських країн.

Подальші дослідження можуть оцінити вплив міжнародних економічних факторів більш широкого кола країн та оцінити стійкість виявлених закономірностей у часі.

Список використаних джерел

1. Shinn A.M. An Application of Psychophysical Scaling Techniques to the Measurement of National Power / Allen M. Shinn // The Journal of Politics. – 1969. – Vol.31 (4). – P.932–951.
2. Caro J.-Y.. Structure de la puissance: pour une méthodologie quantitative / Jean-Yves Caro [Electronic Resource] // Annuaire français de relations internationales. – 2000. – No.1. – C.87–109. – Mode of Access: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001146.pdf>
3. Höhn K.H. Geopolitics and the Measurement of National Power: Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades an der Fakultät Wirtschafts- und Sozialwissenschaften, Fachbereich Sozialwissenschaften der Universität Hamburg : Tag der mündlichen Prüfung: 16. Januar 2013 / Karl Hermann Höhn. – Hamburg 2011. – 316 p.
4. Sulek M. Synthetic Approach to Measurement of National Power / Mirosław SULEK [Electronic Resource] // Institute of International Relations, University of Warsaw, 2010. – Mode of Access: <http://powermetrics.bplaced.net/22A00.doc>
5. The Pew Research Center's Global Attitudes Project. Global Indicators Database [Electronic Resource]. – Mode of Access: <http://www.pewglobal.org/database/>
6. World Economic Outlook Databases [Electronic Resource]. – Mode of Access: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28>

7. UNCTAD Statistics [Electronic Resource]. – Mode of Access:
<http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>
8. Coordinated Direct Investment Survey (CDIS) [Electronic Resource].
– Mode of Access: <http://cdis.imf.org/>
9. Eurostat [Electronic Resource]. – Mode of Access:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database
10. The China Global Investment Tracker [Electronic Resource] – The American Enterprise Institute and The Heritage Foundation. – Mode of Access: http://thf_media.s3.amazonaws.com/2014/xls/China-Global-Investment-Tracker-2014.xls